

Erfgoed, samenwerken op de stedelijke werkvloer

Op woensdag 21 november 2007 organiseert de Werkgroep Stedengeschiedenis in samenwerking met de Faculteit Letteren van Universiteit Utrecht een studiemiddag onder de titel 'Erfgoed, samenwerken op de stedelijke werkvloer'. Locatie: Sweelinckzaal, Drift 21 te Utrecht. De studiedag is gratis voor eenieder toegankelijk. Informatie kan worden ingewonnen bij Jan van den Noort (010-436 6014 of www.stedengeschiedenis.nl).

Dagvoorzitter: prof.dr. Gerard Hoekveld

13:00-13:30 drs. Hettie Peterse (kunsthistorica, beleidsadviseur cultuurhistorie Nijmegen) over 'Cultuurhistorie in zicht!'

13:30-14:00 discussie

14:00-14:30 drs. Johan Hendriks (archeoloog, Hoofd Cultureel Erfgoed Breda), over 'Identiteit van een stad. De opgaven voor de moderne erfgoedzorg'

14:30-15:00 discussie

-----pauze-----

15:30-16:00 dr.ir. Ad van Drunen (bouwhistoricus, afdeling Bouwhistorie, Archeologie en Monumenten van de gemeente 's-Hertogenbosch) over 'Malta, kruis of munt?'

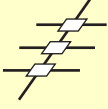
16:00-16:30 discussie

Hettie Peterse, Cultuurhistorie in zicht!

Nijmegen is een stad met een rijke en lange geschiedenis. Inwoners en bezoekers ervaren dit echter nauwelijks. De sporen uit de Romeinse tijd liggen onder het maaiveld. In 1944 werd de Bovenstad getroffen door een bombardement. Een grootscheepse sanering in de jaren vijftig en zestig vaagde de historische bebouwing in de Benedenstad vrijwel weg. Het stadsbeeld raakte verregaand verbrokkeld. Bij de planning van de naoorlogse uitbreidingswijken werd aanvankelijk weinig rekening gehouden met de cultuurhistorische ondergrond. Het leek wel of in Nijmegen de geschiedenis in sneltreinvaart werd uitgedumd.

Het opruimen van de Romeinse stadsmuur vanwege de bouw van een casino en de voorgenomen bouw van een futuristisch ogende woonwijk in het hart van de oude stad brachten een ommekeer teweeg, eerst bij het publiek en later ook in de politiek. Paradoxaal genoeg leidde de sloop van de Romeinse muur tot de oprichting van een gemeentelijke afdeling archeologie en de aanstelling van een stadsarcheoloog. Het futuristische Flash Gordonplan werd afgeblazen en de monumentenzorg in Nijmegen kreeg een nieuwe impuls (en drie keer zoveel formatieplaatsen).

Naast de zorg voor het erfgoed, werd uitdrukkelijk ingezet op een versterking van het cultuurhistorisch bewustzijn en het streven naar culturele vernieuwing. Bij grotere ontwikkelingen wordt voortaan een cultuurhistorisch profiel gemaakt, waarin de landschappelijke ondergrond en de cultuurhistorische lagen van het te ontwikkelen gebied worden geanalyseerd en thema's worden aangereikt ten behoeve van de ontwerpende disciplines. Opdrachtgevers en ontwikkelaars worden verleid om zich te laten inspireren door de geschiedenis van de plek. Onderzocht wordt hoe het verleden kan worden gevisualiseerd in de moderne ontwerpogave.

Johan Hendriks, Identiteit van een stad. De opgaven voor de moderne erfgoedzorg

De identiteit van een stad iets unieks, uitsluitend verbonden aan die stad. Breda wordt weggezet als bourgondisch en gezellig en je kunt er winkelen in een historische omgeving. Kijken we echter dieper dan deze reclameslogan uit de 20e eeuw, dan zien we dat de stad een heel andere identiteit heeft. Van oorsprong een relatief kleine stad aan een vrij onooglijk riviertje die pas daadwerkelijk in de belangstelling kwam toen eerst de Polanens en vervolgens de Nassaus hier gingen resideren. Zij vormden de stad om tot wat die nu is.

De opgave van moderne 21e-eeuwse erfgoedzorgers is niet zozeer ervoor te zorgen dat de monumenten er goed bij staan (dat natuurlijk ook!) of dat archeologische onderzoeken volgens de geest der wet worden uitgevoerd (dat natuurlijk ook!), maar vooral zorg dragen dat een bestaande identiteit kan worden benut voor het op grotere schaal bekend maken van die stad. Daarvoor is echter wel nodig dat we kennis hebben van dat erfgoed (voor monumentale waarden is dat nu voor circa 50% het geval, voor archeologische waarden voor slechts 1%, bij benadering) én dat we die kennis ook omzetten in daadwerkelijke waarderingen, waardoor een helder en duidelijk erfgoedbeleid ontstaat.

Dat betekent ook dat de erfgoedzorgers zich zorgen moeten maken om grote monumentale gebouwen uit de kerkelijke of industriële sfeer; zorgen voor een passende functie is vaak betere monumentenzorg dan de volgende restauratie. En het betekent dat de stad ook dient te bouwen aan haar eigen identiteit. Zo is de architectuur van morgen het monument van overmorgen. Geen vinexwijken die uitwisselbaar zijn met andere plaatsen in Nederland, neen, zorg voor een eigen Bredase architectuur. Daarmee wordt de identiteit van de stad versterkt.

Ad van Drunen, 'Malta', kruis of munt?

Het Verdrag van Malta handelt over de bescherming van het archeologisch erfgoed ('Archaeological Heritage'). Hieronder worden niet alleen de ondergrondse zaken begrepen, maar zo blijkt uit artikel 1 van het verdrag ook: gebouwen, complexen, aangelegde terreinen ('structures, constructions, groups of buildings, developed sites'). In Nederland wordt echter alleen het bodemarchief tot het verdrag gerekend, zo blijkt uit de recente wijziging van de Monumentenwet. In beschermde monumenten zijn bouwhistorische zaken en bouwsporen nog wel veilig te stellen door middel van de Monumentenwet. Voor het overgrote deel van het oude bouwbestand, met name de woon/werkhuizen en de historisch geografische situatie waarin zij staan, ontbreken deze beschermingsfactoren.

Hoe kunnen gemeenten als belangrijkste uitvoerenden van de gedecentraliseerde monumentenzorg hun taken op het vlak van archeologie, bouwhistorie en historische geografie optimaal vervullen? Hebben zij voldoende middelen, instrumentarium en kennis in huis, zowel in praktische als in wetenschappelijke zin. Is de Maltawetgeving een gemiste kans of biedt deze nieuwe mogelijkheden, is de nieuwe wet een (Maltezer) kruis of is het munt?

Aan de hand van de situatie in de gemeente 's-Hertogenbosch wordt ingegaan op de praktische (on)mogelijkheden van het interdisciplinaire historische stedenonderzoek.